

ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННИЙ ТА ТУРИСТИЧНИЙ БІЗНЕС РЕГІОНУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Досліджено трансформаційні процеси у готельно-ресторанній та туристичній сфері регіону, що дозволило акцентувати увагу на формуванні стратегії конкурентоспроможності підприємств туризму та гостинності.

Ключові слова: регіональний розвиток туризму, малий бізнес, готельно-ресторанна сфера.

Transformation processes are investigated in the hotel-restaurant and tourist sphere of region, that allowed to accent attention on competitiveness strategy forming of tourism and hospitality enterprises.

Keywords: regional development of tourism, small business, hotel-restaurant sphere.

Вступ. Найважливішою складовою формування стратегії сталого розвитку туристичних регіонів є проведення оцінки переваг діяльності малого бізнесу з метою удосконалення державного механізму щодо активізації підприємницької діяльності. Тому актуальність дослідження даної проблеми в умовах трансформації економіки України не викликає сумнівів. В науковій літературі досить багато уваги приділяється визначенню основних принципів та шляхів стратегічного планування розвитку туризму, механізму дослідження факторів інвестиційної привабливості, які стосуються не тільки регіональної спеціалізації, але й форм виробництва послуг, складу учасників туристичного та готельного бізнесу. Вищезазначеним проблемам присвятили свої праці А.І. Бутенко, О.А. Воробйова, М.І. Долішній, Л.М. Кузьменко, В.Ф. Семенов, С.К. Харічков та інші [1, 2, 3, 4, 5]. Не зважаючи на те, що різним аспектам розвитку підприємництва присвячено немало наукових праць, він, як значущий компонент регіонального туристично-рекреаційного комплексу та його конкурентоспроможності, фактично ще не став предметом ретельних соціальних досліджень в регіональній економіці.

Постановка завдання. Підприємницька діяльність має свої ознаки: нерівномірний характер виробництва, сезонний характер споживання туристичних послуг, залежність від динаміки туристичного потоку. Окремі туристичні регіони відрізняються концентрацією територіальних туристичних ресурсів, структурою споживання, географією туристичного попиту, кількістю підприємницьких структур. Таким чином, виникає необхідність зафіксувати, дослідити і кваліфікувати тенденції регіонального розвитку в якості тимчасових чи довгострокових.

Метою даного дослідження є проведення аналізу залучення інвестицій підприємців в інфраструктуру регіонального туристично-рекреаційного комплексу та визначення сучасних ринкових тенденцій трансформаційних процесів в галузі.

Результати. Оцінка розвитку туристичної та готельної сфери передбачає визначення соціально-економічної ефективності діяльності суб'єктів національного ринку, де галузевий аналіз поєднується з регіональним. Але якщо галузевий аналіз передбачає визначення рівня споживання населенням туристичних послуг та структуру цього споживання, то регіональний аналіз проводиться з метою визначення рівня розвитку та територіальної диференціації сфери туристичного споживання, гостинності, санаторно-курортних послуг; елементів територіальної структури туристичної галузі регіону, що дозволяє оцінити територіальну доступність туроператорської, турагентської, рекреаційної мережі до потенційного споживача. В той же час деякі показники не наводяться в відкритій статистиці (фондозабезпеченості, фондоемності, продуктивності праці, рентабельності активів турпідприємств та готелів), що обмежує їх використання в економічному аналізі регіонального підприємництва. Крім того, деякі ліцензіати не звітують до регіональних установ туризму та статистики. Застосування регіонально-динамічного аналізу діяльності підприємств туристичної сфери дозволяє нам визначити динаміку просторово-часових структурних змін функціонування регіональних ринків туристичних послуг, інвестиційних надходжень в галузь і створити підґрунтя для визначення основних напрямків стратегії розвитку підприємницького потенціалу в туристичних регіонах України, з урахуванням динаміки розвитку відповідних складових туристичного процесу.

Дослідження інвестицій в основний капітал туристичних регіонів України, показує, що на 01.01.2008 р. понад 89% загального обсягу капіталовкладень спрямовано у розвиток готелів та інших місць для короткотермінового проживання, 11% у розвиток ресторанів та припадає на Київ, АР Крим, Київську, Одеську, Львівську та Донецьку області. За станом на 01.01.2008 р. прибуток, спрямований на розвиток матеріально-технічної бази туристичних

підприємств, склав 15776,0 тис. грн., або 16,7% від загального балансового прибутку туристичних підприємств [6]. Аналіз інвестиційної політики підприємств за 2009 р. показав, що в сферу відпочинку та розваг було спрямовано інвестицій більш ніж в 2 рази, порівняно з готельною сферою і складає 2,4% від загального обсягу інвестицій в Україні (див. табл. 1).

Таблиця 1

Інвестиції в основний капітал підприємств сфери туризму і гостинності за 2009 р.

Напрямки інвестицій	Обсяг інвестицій (млн. грн.)	Частка в загальному обсязі інвестицій в Україні	Освоєно в п. в.
Діяльність в сфері дозвілля, відпочинку та розваг	3642,4	2,4%	82,5%
Діяльність в сфері готельного господарства	1423,2	0,9%	84,8%

Як свідчать показники, інвестиційні надходження практично освоєні підприємствами в 2009 році. За даними Держкомстату України станом на 01.01.2010 р. в сфері готельно-ресторанного бізнесу зареєстровано 22464 суб'єктів підприємництва, що складає 1,8% від загального обліку

зареєстрованих суб'єктів ЕДРПОУ, з них 21179 із юридичним статусом (94,3%) та 1285 – фізичних осіб – підприємців (5,7%). В ході дослідження проведено групування суб'єктів підприємництва за організаційно-правовою формою діяльності. Отримані дані нами наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Розподіл суб'єктів підприємництва готельно-ресторанної сфери України за організаційно-правовою формою діяльності (2009 р.)

№ з/п	Вид організаційно-правової форми діяльності за даними ЕДРПОУ та форма власності	Кількість	% до загального обліку суб'єктів
1	Фермерські господарства	2	0,009
2	Приватні підприємства	7068	31,5
3	Колективні підприємства	769	3,42
4	Державні підприємства	126	0,56
5	Комунальні підприємства	450	2,00
6	Дочірні підприємства	558	2,48
7	Іноземні підприємства	33	0,15
8	Підприємства об'єднань громадян	95	0,42
9	Підприємства споживчої кооперації	147	0,65
10	Орендовані підприємства	138	0,61
11	Спільні підприємства	84	0,37
12	Акціонерні товариства	393	1,75

13	Товариство з обмеженою відповідальністю	10062	44,8
14	Товариство з додатковою відповідальністю	5	0,02
15	Повне товариство	23	0,10
16	Командитне товариство	28	0,12
17	Кооперативи	148	0,66
18	Установи	270	1,20
19	Фізичні особи – підприємці	1285	5,72
20	Інші	780	4,68
Всього		22464	100

Нами встановлено, що найбільш поширеною організаційно-правовою формою діяльності суб'єктів підприємництва в готельно-ресторанній сфері є товариство з обмеженою відповідальністю (44,8%), приватні одноосібні підприємства - юридичні особи (31,5%), фізичні особи - підприємці (5,72%). В той же

час треба відзначити, що фермерські господарства в масштабах України з числа зареєстрованих, представлені тільки двома агроготелями. Отримані дані щодо обсягу послуг, реалізованих населенню України підприємствами готельно-ресторанної сфери, наведено в таблиці 3.

Таблиця 3

Обсяг послуг, реалізованих населенню підприємствами готельно-ресторанної сфери України за 2008-2009 рр.

Обсяг послуг (млн. грн.)	2008 р.	На одну особу населення, грн.	2009 р.	На одну особу населення, грн.	2009 р. до 2008 р.
Загальний обсяг послуг підприємств	3636,5	79,18	3213,8	69,94	-0,9
Обсяг послуг кінцевого споживання	2451,3	53,37	2130,3	46,38	-0,9

Як свідчать розрахунки, темп споживання послуг підприємств готельно-ресторанного бізнесу характеризує загалом прояви економічної кризи в державі та падіння попиту населення на послуги готельно-ресторанної сфери у внутрішньому туризмі. За даними джерел статистики в 2009 р. підприємства готельно-ресторанного бізнесу були збитковими в цілому по Україні. Фінансовий результат від звичайної діяльності підприємств до оподаткування складає 261,2 млн. грн., 57,9% підприємств від загальної кількості суб'єктів ЕДРПОУ одержали прибуток в розмірі 289,5 млн. грн., а 42,1% підприємств одержали збиток в розмірі 550,7 млн. грн. Дослідження досвіду України та Одеського регіону зокрема в процесах інтеграції показує, що на ринку готельних послуг з'являються регіональні готельні ланцюги, маркетингові консорціуми, які використовують франчайзингові технології для

формування стратегії конкурентоспроможності. Серед них: «Чорне море» – готельний бренд, що об'єднує сьогодні шість готелів в Одесі та Одеській області. З метою управління і підтримки єдиних стандартів якості і персоніфікованого обслуговування відбулось об'єднання готелів класу люкс під брендом Premier Hotels. На сьогодні учасниками мережі Premier Hotels є 7 готелів: «Прем'єр Палас» у Києві, «Ореанда» в Ялті, «Дністер» у Львові, «Аврора» і «Космополіт» в Харкові, «Стар» в Мукачеві і «Відрада» в Одесі.

Набирає розвитку і регіональний франчайзинг. Так, бренд групи «Аккорд» об'єднав українські бізнес-готелі середнього рівня, з 2009 року готель «Юність»*** в Одеському регіоні став учасником цього готельного ланцюга. Вперше в історії українського готельного бізнесу готель «Донбас палас» увійшов до міжнародної готельної

асоціації Leading Hotels of the World. Готельна мережа «Красотель» здобула широку популярність на ринку готельного бізнесу завдяки таким комерційно успішним проектам, як «Красотель-Яр», «Красотель-Норд» та «Красотель-Левант». Готельний бренд «7 днів» об'єднує тризіркові готелі у чотирьох містах України.

Таким чином, глобалізація у готельному бізнесі набуває широкого розповсюдження як на світовому, так і на національному та регіональному ринках. Об'єднання у готельні мережі та маркетингові консорціуми сприяє підвищенню конкурентоспроможності готельних підприємств. Фундаментом для пошуку конкурентних переваг є аналітична робота з вивчення стану та тенденцій розвитку ринку загалом та активності конкурентів зокрема. Важливим аспектом даного дослідження є аналіз стану готельних підприємств регіону, так як за допомогою показників, що характеризують їх динаміку розвитку, можна спрогнозувати подальшу діяльність на ринку готельних послуг. За даними Державного комітету статистики України, в готельному господарстві Одеської області за період з

1995 по 2008 р. кількість готелів та інших місць тимчасового проживання зменшилась на 40 підприємств. Після спаду у 2003 році спостерігається тенденція поступового зростання кількості готельних підприємств. Водночас знижується коефіцієнт використання місткості готелів як в масштабах країни, так і стосовно Одеського регіону з 0,28 у 2004 до 0,20 у 2008 році, що свідчить про необхідність зміни ситуації в готельному бізнесі.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» одним із пріоритетних напрямів Причорноморського регіону визначено розвиток «туристично-рекреаційного комплексу», що є в свою чергу одним із заходів підвищення конкурентоспроможності областей та зміцнення їх ресурсного потенціалу. Аналізуючи стан розвитку готельного бізнесу в Одеському регіоні, цілком логічним та актуальним, на наш погляд, є порівняння його з іншими регіонами нашої держави (див. табл. 4).

Таблиця 4

Рейтинг Одеської області за кількістю засобів розміщення туристів серед усіх регіонів України

Регіони	2005 р.		2006 р.		2007 р.		2008 р.	
	Кількість	Місце	Кількість	Місце	Кількість	Місце	Кількість	Місце
Україна - усього (27 підрозділів)	1232		1269		1420		1595	
Львівська обл.	100	3	110	2	128	1	148	1
м.Київ	109	1	117	1	123	2	125	2
Херсонська обл.	34	15	32	18	38	15	120	3
Дніпропетровська обл.	106	2	106	3	107	3	103	4
Луганська обл.	56	6	79	5	83	5	101	5
Миколаївська обл.	30	17	27	21	84	4	95	6
АР Крим	79	4	82	4	83	5	93	7
Одеська обл., у т.ч.: у % до підсумку	79	4	76	6	80	6	81	8
	6,40%		6,00%		5,60%		5,10%	

Результати рейтингового розподілу, за основу якого покладені офіційні дані Державного комітету статистики України, переконують про втрату Одеським регіоном з 2005 по 2008 рік своїх конкурентних позицій: переміщення з 4 на 8 місце за кількістю засобів розміщення туристів та зменшення

питомої ваги готельних підприємств на 1,3%. Стан ринку готельних послуг в Одеському регіоні з 2004 по 2008 рік свідчить про зниження кількості обслугованих приїжджих у готельних підприємствах на 26 тис. чол. та скорочення їх частки серед

готельних підприємств України на 1,57% у порівнянні з 2004 роком [7].

Останнім часом суттєву конкуренцію підприємствам готельного господарства і, в тому числі, великим готелям, створюють фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які переважно утримують невеличкі готелі та є власниками приватних будинків та квартир, кількість яких за останні роки інтенсивно зростає. Вони пропонують відвідувачам повний спектр основних та додаткових готельних послуг при значно нижчій їхній вартості. У 2008 р., за даними Державної податкової адміністрації, кількість фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, що надавали туристам послуги з тимчасового проживання, становила в цілому 5047 осіб, з яких утримували готелі – 2210 осіб, або 43,8% загальної кількості підприємців, що займалися послугами з тимчасового проживання. Порівняно з 2007 р. кількість фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, що утримували готелі, збільшилась на 680 осіб, або на 44,4%. Ними отримано доходу від реалізації готельних послуг на 282,5 млн. грн. (59,6% загального доходу фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, що надавали послуги з тимчасового проживання), що на 122,6 млн. грн., або в 1,8 рази більше, ніж у 2007 р. Найбільша кількість фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності діяла в Автономній Республіці Крим, Закарпатській області (по 233 особи у кожному з регіонів, або по 10,5% загальної кількості фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, що надавали послуги з тимчасового проживання у готелях) та Львівській області (183 особи, або 8,3%), ними було отримано більше чверті (26,6%) всього доходу фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності від надання послуг з тимчасового проживання у готелях України. Значний дохід від надання готельних послуг отримали також фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності Дніпропетровської області – 22,4 млн. грн., або 7,9% загального доходу від діяльності готелів, що знаходяться у приватній власності фізичних осіб по Україні. В Донецькій області дохід фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності становив 7,8% загального доходу від діяльності приватних готелів, Одеській – 7,1%, м. Києві – 6,9% [8].

Дослідження, проведені на території Одеського регіону, свідчать про те, що результати розвитку підприємницької діяльності в туристичній галузі також залежать від характеру та ефективності діяльності спеціальних інститутів розвитку, представлених на цій території. Ці структури сприяють формуванню цілісного програмованого підходу до ефективного використання туристських ресурсів на основі впровадження регіональних моделей міжсекторного співробітництва.

За станом на 01.01.2008 р. в Одеській області налічується 26 адміністративних районів, 19 міст, з них – 7 обласного підпорядкування, 12 міст районного типу, 1139 сільських поселень. В області проживає 2448200 чол. населення, щільність складає 74 чол/км². Проведені нами розрахунки за даними джерел статистики свідчать, що наявні реальні доходи на одну особу населення з 2006 р. зменшились на 0,96 п. в. і за даними державної статистики Одеській регіон посідає 24 місце за рівнем реальних наявних доходів в розрахунку на одну особу в 2008 р., а також має найнижчий індекс реальної заробітної плати (102,7%) серед регіонів України. Показниками економічної активності населення є зайнятість та розвиток підприємницької діяльності. Аналіз даних статистики показав, що в регіоні на 01.01.2010 р. зареєстровано 3178 суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб – громадян; 72548 мають статус юридичної особи. Зайнятість населення становить 57,9% (у віці від 15-70) від загальної кількості населення, або 65% працездатного складу. Приватні підприємці – фізичні особи складають 0,2% від загальної чисельності працездатного населення (1591330 чол.) Одеського регіону та 4,2% від зареєстрованих суб'єктів підприємництва (75726). Щодо суб'єктів туристичної діяльності – ліцензіатів туроператорів та турагентів, які здійснюють підприємницьку діяльність в регіоні, то в 2009 році їх налічує 300 суб'єктів ЕДРПОУ, ріст в порівнянні з 2007 р. майже вдвічі (161 ліцензіат); станом на 01.01.2010 р. їх частка складає 0,4% від загальної кількості суб'єктів підприємництва в Одеській області, за видами економічної діяльності в галузі (див. табл. 5).

Таблиця 5

Кількісний склад суб'єктів підприємництва за видами економічної діяльності в Україні та Одеському регіоні станом на 01.01.2010 р. [8]

Кількість суб'єктів ЕДРПОУ	В Україні	В Одеській області	Одеська обл. до України, в %
1. Осіб зареєстрованих суб'єктів (од.)	1266802	75726	5,97

2. 3 них, ліцензіатів – туроператорів та турагентів	6106	312	5,10
3. Туроператорів та турагентів до усіх суб'єктів ЕДРПОУ (%)	0,48	0,41	0,8
4. Фактично надавали послуги за аналізом форми 1-ТУР за 2009 р. (од.,%)	4631 (75,8%)	263 (84,3%)	5,68

Як свідчать розраховані нами дані, підприємницький потенціал туроператорського та турагентського секторів галузі складає менше, ніж 0,5% від складу зареєстрованих підприємств в Україні та Одеському регіоні. Треба звернути увагу, що фактично в 2008 р. надавали туристичні послуги

75,8% суб'єктів від загального складу цього виду підприємництва.

Нами розрахована частка вкладу туроператорського та турагентського секторів національної економіки в валовий регіональний продукт (див. табл. 6).

Таблиця 6

Валовий регіональний продукт України і Одеського регіону за даними 2008 р. [8]

	У фактичних цінах 2008 р.			У порівняльних цінах, % до 2007 р.	
	Всього, млн. грн.	У розрахунку на одну особу, грн.	Частка регіону, % до підсумку	Всього	У розрахунку на одну особу
Валовий регіональний продукт України	948056	20495	100,0	102,3	102,9
Валовий регіональний турпродукт України	8052	175,32	0,85	107,0	103,1
Одеський регіон	46994	19638	5,0	111,9	112,0
В т.ч. регіональний турпродукт	150,2	61,35	0,32	121,0	121,8

Дані таблиці 6 дають підстави стверджувати, що виробництво регіонального турпродукту туроператорів та турагентів Одеського регіону майже у 2,5 рази менше за середнім рівнем по Україні в 2008 році. Практика туристичного бізнесу, конкуренція в галузі, економічні реалії з їх складними внутрішньогосподарськими умовами та відносинами значно ускладнили підприємницьку діяльність на ринку туристичних послуг, зумовили нові закономірності його розвитку. Це вимагає постійного удосконалення і поглиблення існуючих наукових теорій, зокрема перегляду підходів і принципів управління та розвитку підприємницької діяльності в регіональному туризмі, адаптації наукових концепцій та інструментів у підприємницькому середовищі до сучасних економічних умов з врахуванням галузевої специфіки.

Висновки. Проведені дослідження трансформаційних процесів дозволили звернути увагу на сучасні тенденції щодо подальшої інтеграції підприємництва в готельно-ресторанній та

туристичній сфері, створення франчайзингових ланцюгів туристичних та готельних підприємств. На регіональному ринку це зумовлює підвищення попиту на конкурентоспроможні туристичні пропозиції. Отже, забезпечення розвитку підприємницького потенціалу сфери туризму та гостинності в умовах поглиблення відносин між Україною та Європейським Союзом, її вступом до Світової Організації Торгівлі, потребує підвищення якості регіональних туристичних пропозицій до рівня міжнародних стандартів. Конкурентоспроможність регіону і ефективність роботи підприємств сфери туристичних та готельно-ресторанних послуг не може бути забезпечена без обліку тенденцій глобалізації й міжнародної інтеграції підприємств туристичної індустрії. Стратегія її розвитку повинна орієнтуватися як на максимальне використання наявного підприємницького потенціалу, так і на додаткові можливості росту ефективності, що відкриваються в умовах глобалізації та міжнародної і міжрегіональної інтеграції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бутенко А. И. Управление предпринимательством: критерии эффективности / А. И. Бутенко, И. Н. Сараева. – Одесса : ИПРЭИ НАН Украины. – Феникс, 2004. – 364 с.

2. Воробйова О. А. Проблеми природокористування та сталого розвитку в рекреаційно-туристичній сфері : монографія / О. А. Воробйова, І. М. Дишловий, С. К. Харічков. – Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2009. – 374 с.
3. Долішній М. І. Ринкові механізми регіонального управління / М. І. Долішній, О. Мошенець // Регіональна економіка. – 2001. - № 1. – С. 7-17.
4. Кузьменко Л. М. Управление функционированием и развитием экономики региона: монография / Л. М. Кузьменко. – Донецк : НАН Украины : Ин-т экономики промышленности, 2004. – 284 с.
5. Семенов В.Ф. Регіональний вимір рекреаційно-туристичної діяльності / В. Ф. Семенов, М. Д. Балджи, В. М. Мозгалюва ; за ред. В. Ф. Семенова : монографія. – Одеса : Вид-во «Optimum», 2008. – 201 с.
6. Нездоймінов С. Г. Туризм як фактор регіонального розвитку : методологічний аспект та практичний досвід : монографія / С. Г. Нездоймінов. – Одеса : Астропринт, 2009. – 304 с.
7. Готелі та інші місця для короткотермінового проживання. 2008. Статистичний бюлетень – К. : Державний комітет статистики України, 2008 // [Електронний ресурс] : – Електрон. текстові дані (152 Мб). – К. : Держкомстат України. – 2008.
8. Статистичний щорічник України за 2008 рік / За ред. О. Г. Осауленка ; відп. за випуск Павленко Н. П. ; Державний комітет статистики України. – К. : Консультант, 2009. – 566 с.

УДК 338.012

БАЛАХОНОВА О В., канд. экон. наук, докторант
Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова

ПЛАНИРОВАНИЕ РАЗВИТИЯ ОТРАСЛЕВЫХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ

Раскрыта роль планирования для достижения желаемого результативного состояния социально-экономической системы с учётом её ресурсного потенциала. Определяются функциональная предназначенность планирования как одной из основных функций управления, целевая ориентация, заключающаяся в установлении достижения желаемых результатов деятельности хозяйствующих субъектов, отраслевой составляющей.

Ключевые слова: стратегическое планирование, стратегия, базовая, функциональные составляющие.

There is disclosing a role of planning for achievement of a desirable productive condition of social and economic system in view of its resource potential in the article. Also are defined functional purpose planning as by one of the basic function of management, the target orientation consisting an establishment of desirable results achievement of managing subjects activity, a branch component.

Keywords: strategic planning, strategy, basic, function components.

Введение. В экономической литературе планирование как понятие характеризуется рядом авторов как основной элемент управления развитием социально-экономической системы (хозяйствующего субъекта, отрасли, комплекса и в целом народного хозяйства), функциональная предназначенность которого состоит в разработке и реализации планов, определяющих будущее состояние системы, процессов, посредством предпринимаемых мер, способов и средств достижения планово-расчётных экономических и иных результатов, эффективности производства продукции, оказания услуг [2].

Постановка задачи. Представление понятия «планирование» как части управленческих воздействий на развитие социально-экономической системы, достижения ею поставленной цели в текущем и перспективном периодах времени соответствует такому логико-вербальному содержанию понятия «планирование», функциональная предназ-

наченность которого заключается в том, чтобы обеспечить достижение того желаемого результативного состояния социально-экономической системы в средне-, долгосрочном периодах времени, которое соответствует ресурсному потенциалу, используемому в процессе производства продукции, оказания услуг.

В то же время общая характеристика понятия «планирование» как процесса разработки и осуществления планов, определяющих будущее состояние социально-экономической системы, нуждается в дополнении и конкретизации как функциональной предназначенности, так и целевой ориентации на достижение высоких экономических, финансовых результатов, эффективности использования материально-технических, трудовых, финансовых, природных и информационных ресурсов.

Результаты. Функциональная предназначенность планирования как одной из основных